

Risalelerde, "İki zararlı yoldan, daha az zararlı yol tercih edilebilir." mealinde ifade var mı? Konu ile ilgili ayet ve hadisler varsa bildirebilir misiniz?

"S - Taaddüd-ü zevcat ve esir ve köle gibi bazı mesâili, bazı ecnebiler serrişte ederek, medeniyet nokta-i nazarında şeriata bazı evham ve şübehâtı irad ediyorlar."

"C - Şimdilik mücmelen bir kaide söyleyeceğim. Tafsilini müstakil bir risale ile beyan etmek fikrindeyim."

"İşte, İslâmiyetin ahkâmı iki kısımdır:

"**Birisi:** Şeriat ona müessestir, bu ise hüsn-ü hakikî ve hayr-ı mahzdır."

"**İkincisi:** Şeriat muaddildir. Yani, gayet vahşî ve gaddar bir suretten çıkarıp, ehven-i şer ve muaddel ve tabiat-ı beşere tatbiki mümkün ve tamamen hüsn-ü hakikîye geçebilmek için, zaman ve zeminden alınmış bir surete ifrağ etmiştir. Çünkü, birden tabiat-ı beşerde umumen hükümferma olan bir emri birden ref etmek, bir tabiat-ı beşeri birden kalb etmek iktiza eder. Binaenaleyh, şeriat vâzı-ı esaret değildir; belki en vahşî suretten böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçebilecek surete indirmiştir, tâdil etmiştir." "Hem de dörde kadar taaddüd-ü zevcat tabiata, akla, hikmete muvafık olmakla beraber; şeriat bir taneden dörde çıkarmamış, belki sekiz-dokuzdan dörde indirmiştir. Bâhusus taaddütte öyle şerait koymuştur ki, ona mûraat etmekle hiçbir mazarrata müeddî olmaz. Bazı noktada şer olsa da ehven-i şerdir. **Ehven-i şer ise bir adalet-i izafiyedir.** Heyhât! Âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz."(1)

"**Ehven-i şer**", *iki zararlı yoldan daha az zararlı yolun tercih edilmesi* anlamına geliyor. Üstadımız bu cevabında, bu kuralın olabileceğini ifade ediyor ve bu kuralı çok eşlilik üzerinden örneklendiriyor.

İslam'dan önceki cahiliye toplumunda kadın değersiz bir meta gibi görülüyor, fuhuş yaygın bir şekilde bulunuyor ve bir erkeğin sayısız ve sınırsız kadınla ilişki kurması normal karşılanıyordu. İslam böyle bir ortamda bu hayasızlığa bir son vermek ve bu utanç tablosuna bir sınır çekmek için, evlenme oranını dört ile sınırlandırıyor.

Böyle bir toplumun birden tek eşliliğe geçmesi sosyolojik açıdan mümkün olmadığı için, İslam daha ehven bir durum olan dört eşliliğe geçiriyor. Yani sınırsız ilişki daha zararlı bir durum iken, nikah ile dört eşlilik ona nispeten daha az zararlı bir durum oluyor.

Avrupalı kafirlerin iddia ettiği gibi, İslam tek eşliliği çok eşliliğe çevirmiyor. Ağır ve vahim bir durumu peyderpey daha ehven ve daha makul bir seviyeye çekiyor.

Benzer bir durum cariyelik ve kölelik içinde geçerlidir. İslam geldiğinde cariyelik ve köleliği kucağında buldu. Bu durumu tadil edip ıslah etmek için öncelikle cariyeye ve kölelik hukukunu oluşturdu ve zamanla da ortadan kaldırmayı hedefledi. Cariyelik ve kölelik hukuku önceki duruma nispeten daha ehven, daha makul bir seviye oluyor. Çünkü İslam'dan önce cariyeye ve kölelerin hiçbir hakları bulunmuyordu. İslam bu sınırsız zulme önce bir sınır getirdi, nihayetinde de kaldırdı.

Bu gibi kökleşmiş adetlerin bir çırpıda kaldırılması sosyal açıdan mümkün olmadığı için, İslam bu gibi sorunları tadilat ve zamana yayma yolunu takip ederek halletmiştir.

"Ehven-i şer" usul-i dinin önemli bir kuralı olduğu için, Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de

"O halde gücünüz yettiğince Allah'a isyandan kaçının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın..." (Tegabün, 64/16)

buyurarak, mutlak itaat değil, yapabileceği kadarını istemektedir. Çünkü yüce Allah insanın **"Gücünün yetmeyeceği şeyi istememektedir."** (bk. Bakara, 2/286)

Peygamberimiz (asm),

"Bir şey tamamen elde edilmezse, büsbütün terk edilmez."(2)

buyurarak, bu ayet-i kerimeyi izah etmiş ve ehven-i şeri ihtiyar konusuna açıklık getirmiştir.

Bu ayet ve bu hadis **"ehven-i şer"** kuralını bize tavsiye eden ayet ve hadistir. Bununla beraber yüce Allah mutlak hayır olan şeyleri emretmiş ve mutlak şer olanı haram etmiştir. Bu aradaki hususları insanların ihtiyarına, gücüne, imkânına ve şartlara göre bırakmıştır.

Dipnotlar:

(1) bk. [Münazarat](#).

(2) bk. *Keşfu'l-Hafa*, 2/96.